

Dangerous pests and risks of their spread in Ukraine

Nataliia Skrypnyk

*Institute of Plant Protection of the National
Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Kyiv*
<https://orcid.org/0000-0003-4856-5046>

Abstract. *The article analyses the spread of dangerous pests in Ukraine. Given the spread of quarantine organisms in recent years, the area of the western corn beetle, South American tomato moth, emerald ash borer, and yellow-brown marble bug has significantly increased. The main focus is on the missing quarantine organisms that pose a threat to the country's phytosanitary security. In recent years, the spread of the new virus Tobamovirus fructirugosum has been increasing globally, which can enter Ukraine with vegetable products from countries where the pathogen is spread during trade operations.*
Keywords: *quarantine organisms, international trade, phytosanitary control, objects of regulation.*

Небезпечні шкідливі організми та ризики їх поширення в Україні

Наталія Скрипник

*Інститут захисту рослин Національної
академії аграрних наук України, м. Київ*
<https://orcid.org/0000-0003-4856-5046>

Анотація. *Проведено аналіз поширення небезпечних шкідливих організмів в Україні. З огляду поширення карантинних організмів впродовж останніх років значно зріс ареал західного кукурудзяного жука, південноамериканської томатної молі, вузькозлатки ясеневі смарагдової, жовто-бурого мармурового клопа. Основна увага звернена на відсутні карантинні організми, які представляють загрозу фітосанітарній безпеці країни. В останні роки зростає поширення в світі нового вірусу Tobamovirus fructirugosum, який може потрапити в Україну з овочевою продукцією з країн поширення збудника під час торговельних операцій.*
Ключові слова: *карантинні організми, міжнародна торгівля, фітосанітарний контроль, об'єкти регулювання.*

Значне зростання міжнародної торгівлі рослинною продукцією створює реальну загрозу занесення та розповсюдження шкідливих організмів, які відсутні в Україні. За даними Всесвітньої сільськогосподарської організації (FAO) щорічно сільське господарство втрачає від шкідників, хвороб та бур'янів приблизно 25-30% врожаю.

Міжнародна торгівля сільськогосподарською продукцією сприяє переміщенню сільськогосподарських культур, а разом з ними шкідливих організмів із їх природного середовища в нові місця. Розповсюдження відбувається повітряними потоками,

водними та залізничними шляхами, завдяки господарській діяльності людини, тощо. Щороку зростають експортно-імпорتنі операції. В умовах воєнного стану дещо спрощено проведення фітосанітарного контролю (постанова КМУ від 01.04.2022 № 398). У разі ввезення на митну територію України об'єктів регулювання, які належать до груп 07, 08, 09, 10, 11, 12 згідно з УКТЗЕД, фітосанітарний контроль здійснюється державними фітосанітарними інспекторами виключно методами внутрішнього та/або зовнішнього інспектування (без проведення огляду та фітосанітарної експертизи (аналізу) [1]. Такі дії можуть значно вплинути на фітосанітарну безпеку країни, що підвищує ризик потрапляння небезпечних карантинних організмів.

Найбільш небезпечні види кліщів, комах, хвороб рослин, бур'янів занесення яких або самостійне проникнення ймовірно включені до "Переліку регульованих шкідливих організмів". У списку А 1 (Карантинні організми, відсутні в Україні) значиться: 2 види кліщів, 100 видів комах, 69 збудників грибних, бактеріальних, вірусних, нематодних хвороб, 15 видів бур'янів, а тому існує висока ймовірність загрози сільському господарству і безпеці країни у випадку занесення хоч одного із цих видів. В результаті зміни клімату завезені види можуть знайти більш сприятливі умови для розмноження та розповсюдження.

Аналіз динаміки поширення західного кукурудзяного жука (*Diabrotica virgifera virgifera* Le Conte) в Україні показує, що лише з 2021 по 2025 роки площа під карантинном зросла на 33390,89 га (табл.1). Сьогодні жук присутній в 20 областях (Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська). На таке стрімке поширення впливають біотичні та абіотичні чинники, а також в деякій мірі вплинули реформи галузі карантину рослин.

В останні роки значно розширився ареал південноамериканської томатної молі (*Tuta absoluta* Meur.), вогнища виявлені в 9-ти областях: Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська, Хмельницька на площі— 6543,40 га.

Через незахищеність кордонів з країною - агресором до нас проникли відсутні карантинні шкідники - вузькозлатка ясенева смарагдова (*Agrilus planipennis* Fairmaire) та жовто-бурий мармуровий клоп (*Halyomorpha halys* Stal.) Вузькозлатку ясеневу смарагдову вперше виявили у 2019 році (Луганська область). Щорічно її ареал зростає, площа під карантинном становить 2036,3. За даними Держпродспоживслужби України златка присутня в м. Київ (851,76 га), Луганській (1005,04 га), Харківській (179,5 га) областях. Невтішна ситуація спостерігається щодо стрімкого поширення жовто-бурого мармурового клопа, площа під карантинном становить 2929,76 га. Вогнища зареєстровано в 3-х областях: Запорізька (361,16 га), Дніпропетровська (55 га), Миколаївська (2513,6 га).

Необхідно звернути увагу на поширення неповірусу кільцевої плямистості тютюну, який завдає значної шкоди посівам сої, тютюну. Недобір врожаю сягає від 25-100%. Площа під карантинном 227,89 га. *Tobacco ringspot nepovirus* присутній в Житомирській та Хмельницькій областях [2]. Основним переносником вірусу є нематода.

Варто звернути увагу на поширення *Tobamovirus fructirugosum* (вірус коричневої зморшкуватості плодів томату), який стрімко поширюється в світі. Сьогодні він присутній майже на всіх континентах. Міжнародна торгівля плодоовочевою продукцією, насінням, відсутність стійких сортів томатів проти збудника сприяли розповсюдженню. Значної шкоди завдає виробникам овочевої продукції у відкритому і закритому ґрунті. Незважаючи на швидке реагування національних організацій з карантину рослин, особливо країн Європейського Союзу, за десять років з моменту його виявлення в Ізраїлі, на жаль не вдається ліквідувати вірус. Велику стурбованість викликає поява нового вірусу на території Росії, Узбекистану. В Україну збудник може потрапити з овочевою продукцією в результаті торговельних операцій з країн поширення збудника- Іспанія, Туреччина.

Таблиця 1. Динаміка поширення шкідливих організмів в Україні

№	Назва карантинних організмів	Площа заражена/заселена (га) на 01.01				
		2021	2022	2023	2024	2025
1	Американський білий метелик	49510,8	91303,4	91816,03	98355,15	100721,27
2	Картопляна міль	1300,3	740,50	776,50	781,5	781,5
3	Західний кукурудзяний жук	129224,3	138693,5	144167,74	138583,2	162615,21
4	Західний квітковий трипс	2,364	2,364	2,364	2,364	2,363
5	Середземноморська плодова муха	9,9	9,9	11,9	11,9	11,9
6	Південноамериканська томатна міль	1190,9	4532,22	5956,82	6316,10	6543,4
7	Тютюнова білокрилка	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75
8	Вузькозлатка ясеневе смарагдова	536,8	1177,85	1184,54	1211,66	2036,3
9	Жовто-бурий мармуровий клоп	—	—	—	58,23	2929,7

Список використаних джерел

1. Постанова КМУ від 01.04.2022 № 398 "Деякі питання здійснення фітосанітарних заходів та процедур в умовах воєнного стану".
2. Огляд поширення карантинних організмів в Україні станом на 01.01.2025 (.xlsx, 216.87 Кб). URL: <https://dpss.gov.ua/fitosanitariya-kontrol-u-sferi-nasinnictva-ta-rozsadnictva>.